

Från demokrati till diktatur – steg för steg

1933|2013

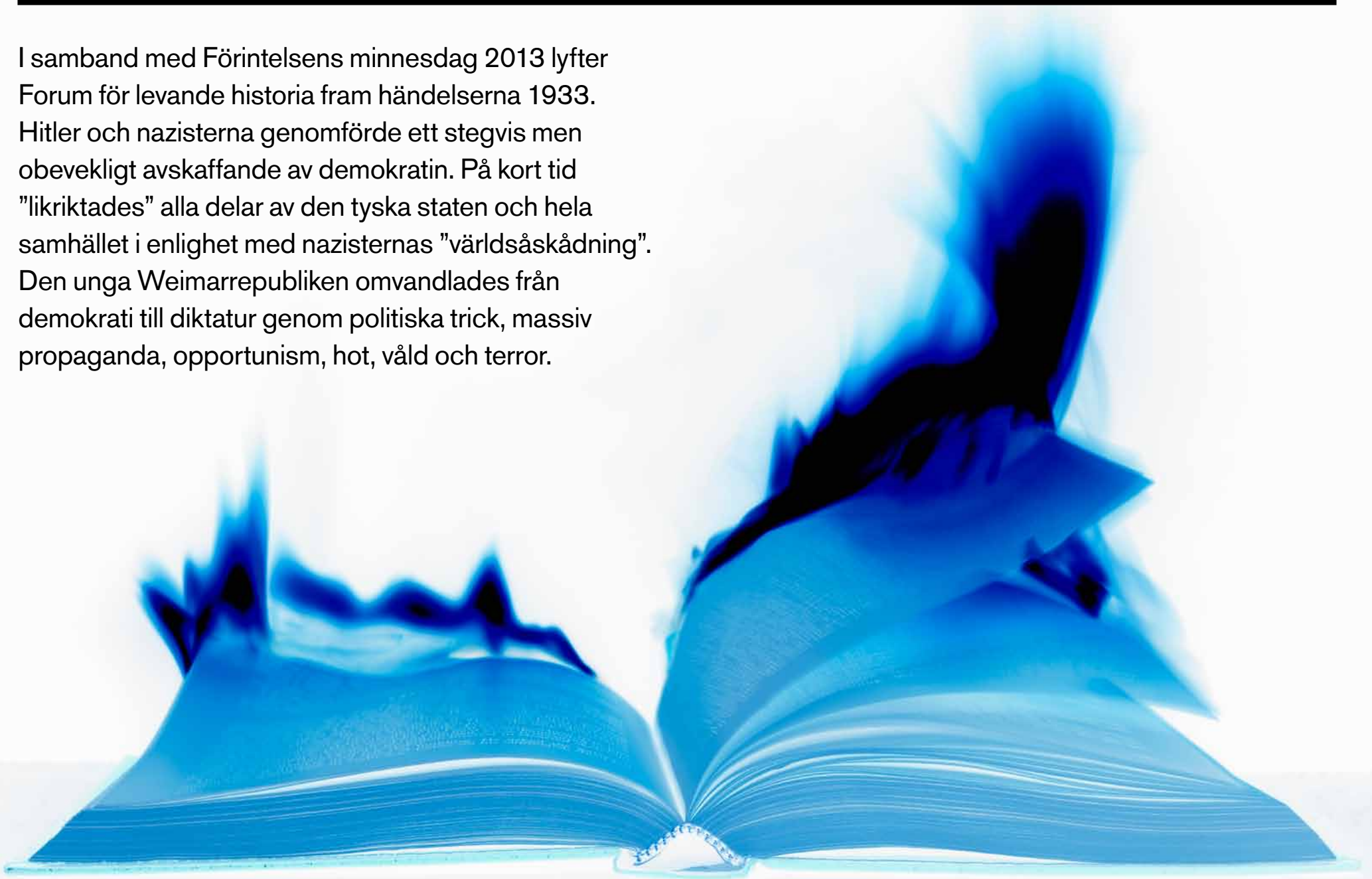
Hur snabbt kan ett samhälle gå från demokrati till diktatur? I efterhand är varningstecknen ofta tydliga. Men inte alltid just då och inte för alla. Särskilt inte om tillvaron i övrigt är kaotisk. Demokratin undergrävs, urholkas och upphör till slut att existera. Påstådda fiender pekas ut som ett hot mot vår säkerhet och trygghet. Medborgerliga rättigheter begränsas och upphör sedan helt. Vi får inte längre mötas eller yttra oss fritt, vare sig i samtal eller i medier. Hot om våld och terror skapar osäkerhet och rädsla. Makten koncentreras till några få som i sin tur följer en enda person – ledaren.

FORUM
FÖR
LEVANDE
HISTORIA

Box 2123, 103 13 Stockholm
Telefon 08-723 87 50
www.levandehistoria.se

Från demokrati till diktatur – steg för steg

I samband med Förintelsens minnesdag 2013 lyfter Forum för levande historia fram händelserna 1933. Hitler och nazisterna genomförde ett stegvis men obevekligt avskaffande av demokratin. På kort tid "likriktades" alla delar av den tyska staten och hela samhället i enlighet med nazisternas "världsåskådning". Den unga Weimarrepubliken omvandlades från demokrati till diktatur genom politiska trick, massiv propaganda, opportunism, hot, våld och terror.

1933

30 JANUARI. Weimar-republikens president Hindenburg övertygas av konservativa politiker att utse Hitler till Tysklands rikskansler i spetsen för en koalitions- och minoritetsregering dominerad av tysk-nationella folkpartiet. Hitler och nazisterna börjar genast verka för att avskaffa det demokratiska systemet och rycka åt sig hela makten.

1 FEBRUARI. Hindenburg upplöser riksdagen på uppmaning av Hitlerregeringen. Nyval utlyses till 5 mars.

2 FEBRUARI. Hermann Göring, nazistisk inrikesminister i delstaten Preussen (och "minister utan portfölj" i riksregeringen), utnämner SA – de nazistiska halvmilitära "stormavdelningarna" som attackerat politiska motståndare med våld på gator och torg – till beredskapspoliser.

3 FEBRUARI. Hitler berättar för ledande militärer att hans mål är att rensa Tyskland från oliktankande och erövra ett större "tyskt livsutrymme" ("Lebensraum").

4 FEBRUARI. Hindenburg inför ett nytt påbud som beskrivs som en "nödförordning till skydd för det tyska folket". I själva verket är den ett maktmedel för att kraftigt begränsa yttrande-, press- och mötesfriheten.

27 FEBRUARI. Riksdagen i Berlin sätts i brand. Hitler och nazisterna skyller på kommunisterna och använder branden som förevändning för att införa undantagstillstånd "tills vidare". Nästa dag utfärdar Hindenburg ett påbud "till skydd för folk och stat" som i praktiken avskaffar alla medborgerliga fri- och rättigheter såsom yttrandefriheten, mötes- och pressfriheten. Nazistisk terror mot politiska motståndare ges därmed en laglig grund. Kommunistpartiet påstås vara "statsfientligt" och i mars sker massgripanden av fackföreningsledare och kommunister.

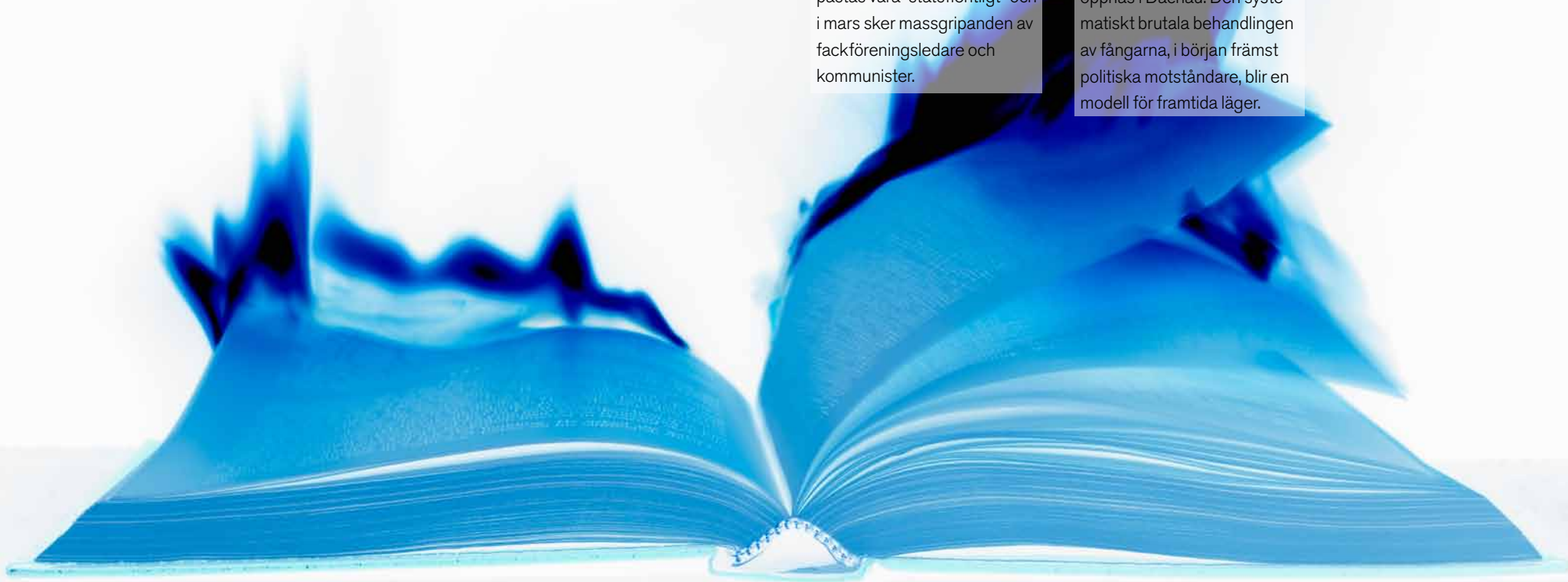
5 MARS. Trots terror och massiv propaganda når nazistpartiet inte heller nu majoritet i riksdagsvalet.

13 MARS. Nazistpartiets propagandachef Joseph Goebbels blir minister för det nya "riksministeriet för folkupplysning och propaganda".

20 MARS. Heinrich Himmler, chef för SS och polischef i München, meddelar att ett koncentrationsläger ska öppnas i Dachau. Den systematiskt brutala behandlingen av fångarna, i början främst politiska motståndare, blir en modell för framtida läger.

21 MARS. En förordning för "avvärjandet av förrådiska angrepp" gör det möjligt att bestraffa all kritik av regeringen och nazistpartiet, även muntlig. Specialdomstolar mot politiskt motstånd inrättas.

22 MARS. En avdelning för rashygien grundas inom det tyska inrikesministeriet. Enligt nazisterna är den "germanska rasen" överlägsen andra "raser".

23 MARS. Genom att mörda, fängsla eller tvinga bort kommunistiska och socialdemokratiska riksdagsledamöter lyckas nazisterna driva igenom "fullmaktslagen" med stöd från det katolska Centrumpartiet. Trots hot och hån har de 94 kvarvarande socialdemokratiska ledamöterna modet att rösta emot. Fullmaktslagen sätter den parlamentariska demokratin ur spel och blir laglig grund för att undanröja allt politiskt motstånd. Hitler har nu makten att stifta lagar utan riksdagens eller presidentens medgivande.

1 APRIL. Nazisterna inleder en kampanj mot de tyska judarna. En endagsbojkott riktas mot judiskägda affärer och företag samt advokatbyråer och läkarmottagningar som drivs av judar.

7 APRIL. Den första "arierparagrafen" stiftas. Judar och personer som sympatiserar med partier som stått bakom Weimarrepublikens demokratiska system avskedas från statlig tjänst. Under 1930-talet stiftas över 400 lagar som går ut på att skilja judar från den "ariska" befolkningen och begränsa deras rättigheter och möjligheter till normalt liv.

25 APRIL. Nazisterna begränsar hur många judiska studenter som tillåts gå på universitet och gymnasieskolor.

1 MAJ. "Det nationella arbetets dag" görs till helgdag. Den döps ett år senare om till "tyska folkets nationella helgdag". Genom massmöten försöker nazisterna skapa bilden av en ny "folkgemenskap" och av sig själva som ett arbetarparti.

2 MAJ. SA-förband och nazistiska fackliga enheter tar över alla fackföreningar och ledarna fängslas. En vecka senare bildas den "Tyska arbetsfronten" dit med lemmarna i upplösta fackföreningar tvångsansluts.

10 MAJ. Nazisterna anordnar bokbål på böcker av judiska författare och av andra som betraktas som "anti-tyska". Studenter och lärare letar igenom skolbibliotek och bokhandlar för att hitta böcker att bränna.

17 JUNI. Ledaren för Hitlerjugend, Baldur von Schirach, utnämns till "riksungdomsledare". Alla ungdomsorganisationer ställs under nazistisk kontroll.

22 JUNI. Det socialdemokratiska partiet anklagas för landsförräderi och förbjuds. Övriga partier tvingas inom några veckor upplösa sig själva.

14 JULI. Nazistpartiet blir enda tillåtna parti i Tyskland. En lag införs om tvångssterilisering av personer med utvecklingsstörning, schizofreni, epilepsi och andra medfödda sjukdomar. Även döva och blinda steriliseras. Ett senare tillägg möjliggör steriliseringar av "zigenare" och "färgade" tyskar.

SEPTEMBER. Kulturlivet "rensas" från judiska musiker, filmskapare, konstnärer och författare som utestängs från sina arbeten. "Rasbiologi" blir obligatoriskt ämne i tyska skolor.

Mer info finns på:
www.levandehistoria.se/27januari

1933

Uppdrag: Demokrati i skolan

Använd vårt metodmaterial

Uppdrag: Demokrati för att lära om och av historien. Det handlar om demokratins villkor, om åskådarrollen och om de etiska och moraliska dilemman som hänger ihop med demokratiska rättigheter och skyldigheter.

Händelserna i Tyskland 1933 visar tydligt varför demokratin ständigt måste förklaras och försvaras. Ladda ner praktiska övningar, historiska fotografier, filmklipp och annat arbetsmaterial kostnadsfritt från: www.levandehistoria.se/uppdragdemokrati.

Workshop: Demokratins villkor

När upphörde demokratin i mellankrigstidens Tyskland att existera? Workshopen tar avstamp i det historiska sammanhang som ledde fram till nazisternas maktövertagande och nedmonteringen av det demokratiska systemet. Praktiska övningar hjälper till att utveckla kunskap om demokrati och historiska förutsättningar. Reflektera och diskutera kring hoten mot demokratin då och nu. Ni kommer att upptäcka hur olika ideologiska och politiska förhållanden kan påverka och påverkas av medborgarna själva. Demokratibegreppet förklaras på individuell och statlig nivå, historiskt och i vår samtid. Frågor kring maktfördelning i demokratier och diktaturer tas också upp.

Läs mer och ladda ner på :

www.levandehistoria.se/uppdragdemokrati/dem3

FOTO: JULIENRYAN/UNITED STATES HOLOCAUST MEMORIAL MUSEUM.

Workshop: Åskådaren spelar roll

Ju fler som ser på när en person blir överfallen eller trakasserad desto mindre är sannolikheten att någon ingriper. Och omvänt: en ensam åskådare ingriper oftare, snabbare och mer bestämt. Workshopen tar sin utgångspunkt i historiska sammanhang och händelser och drar paralleller till vår samtid. Åskådarna var många i Tyskland 1933, när terrorn och trakasserierna mot politiska motståndare och judar trappades upp. Vilka situationer i vår egen vardag tvingar oss att välja mellan att ingripa eller bli åskådare? Övningarna belyser frågor om fri- och rättigheter samt skyldigheter i ett demokratiskt samhälle, samt etiska och moraliska dilemman som hänger ihop med sådana rättigheter och skyldigheter. Diskutera individens eget manöverutrymme och ansvar. Med hjälp av film- och ljudklipp och historiska fotografier kan åskådaren identifieras: Det väcker tankar kring hur passivitet kan öka offrets hjälplöshet och legitimera en förövares agerande.

Läs mer och ladda ner på:

www.levandehistoria.se/uppdragdemokrati/tolerans2

FOTO: UNITED STATES HOLOCAUST MEMORIAL MUSEUM/USHMM.

27 januari. Förintelsens Minnesdag

Förintelsens Minnesdag, 27 januari 2013

Den 27 januari är en internationell minnesdag för Förintelsens offer – samma datum som koncentrationslägret Auschwitz befriades 1945. Varje år samlas människor i många länder och över hela Sverige i manifestationer för att tända ljus, samtala och hålla minnet av historien levande. På levandehistoria.se hittar du ett kalendarium över aktiviteter som arrangeras runt om i landet den 27 januari 2013. Där kan du också lägga upp egna aktiviteter.

FORUM
FÖR
LEVANDE
HISTORIA

Box 2123, 103 13 Stockholm
Telefon 08-723 87 50
www.levandehistoria.se

Källor: Stéphane Bruchfeld & Paul Levine:
»...Om detta må ni berätta«.
Richard Evans: *The Third Reich in Power*
(Penguin Press 2005).
Martin Broszat & Norbert Frei (red.):
*Das Dritte Reich im Überblick. Chronik,
Ereignisse, Zusammenhänge* (München 1989).
www.YadVashem.org
www.ushmm.org
Från Bundeszentrale für politische Bildung:
[www.bpb.de/geschichte/nationalsozialismus/
dossier-nationalsozialismus/39530/untergang-
der-republik](http://www.bpb.de/geschichte/nationalsozialismus/dossier-nationalsozialismus/39530/untergang-der-republik) samt: [www.bpb.de/geschichte/
nationalsozialismus/dossier-
nationalsozialismus/39543/ns-staat](http://www.bpb.de/geschichte/nationalsozialismus/dossier-nationalsozialismus/39543/ns-staat)